

Ansvars-PM

Samordnade dagvatten och skyfallsanläggningar
(DoS-anläggningar)

Anläggningsslag: Tre magasineringar

Version: Kontorsremiss

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund	4
Utgångspunkter	5
<i>Begränsningar avseende finansiering</i>	5
Innan övervägande av samordnad anläggning	5
Förutsättningar för val av samordnad anläggning	6
Avgränsning	6
<i>Anläggningslag som utgångspunkt</i>	6
<i>Dagvatten på allmän VA-anläggning samordnat med skyfallsvatten</i>	6
<i>Anläggningar skapade som samordnade</i>	7
Begrepp	8
Juridiska förutsättningar	10
VA-huvudmannen	10
Kommunen	11
Ansvarsfördelning	12
Anläggningsägare	12
<i>Delbar anläggning</i>	12
<i>Odelbar anläggning</i>	12
Övrigt	12
Investering	12
<i>Delbar anläggning</i>	12
<i>Odelbar anläggning</i>	13
Förnyelse/reinvestering	13
<i>Delbar anläggning</i>	13
<i>Odelbar anläggning</i>	13
Drift- och underhåll	14
<i>Delbar anläggning– grundläggande ansvarsfördelning</i>	14
<i>Delbar anläggning – tjänster mellan förvaltande parter</i>	14
<i>Odelbar anläggning – grundläggande ansvarsfördelning</i>	14
Återställande efter skyfall	15
Ansvar vid återställande	15
<i>Ersättning till markförvaltare</i>	15
<i>Ersättning till VA-huvudman för återställande av odelbar anläggning</i>	15

<i>Finansiering av återuppbyggnad vid förstörd dagvattendel</i>	15
Plan- och exploateringsprocessen	16
<i>Grundläggande ansvarsfördelning</i>	16
<i>Delbar anläggning</i>	16
<i>Odelbar anläggning</i>	16
Vid användning	18
Avtal	18
<i>Delbar anläggning</i>	18
<i>Odelbar anläggning</i>	18
<i>Utvärdering</i>	18
Samarbetsform odelbar anläggning	19
Dokumentation	19
Bilaga 1 – Tabell över ägande/förvaltningsansvar, normal drift och underhåll samt efter skyfall	20
Torr damm	21
Damm med kringliggande översvämningsyta	22
Underjordiskt magasin	24
Bilaga 2 – Illustrationer som redogör för ansvarsfördelning - ägande/förvaltningsansvar	25

Inledning

Detta PM syftar till att klargöra ansvar och roller i Plan- och exploateringsprocessen samt ansvar för investering, inklusive förnyelse/reinvestering, drift och underhåll avseende samordnade dagvatten- och skyfallsanläggningar, så kallade DoS-anläggningar. Även återställandet efter skyfall hanteras.

PM:et ska underlätta dialogen i enskilda projekt och ligga till grund för utformningen av enskilda anläggningars avtal.

Utgångspunkten är ansvar som ser till vad som är bäst för staden som helhet, baserat på lagstiftning, förutsättningar i nuvarande ansvar samt rådighet över mark.

Ansvarsfördelningen baseras på varianter av tre större samordnade anläggningsslag, damm med kringliggande översvämningssyta, torr damm/torg och underjordiskt magasin. Råd kring dessa anläggningars utformning, liksom en tabell för jämförelse mellan olika anläggningsslag beskrivs vidare på stadens dagvattenwebb.

Samordnade anläggningar inom staden är ännu i en utvecklingsfas och mot bakgrund av det kommer detta PM med viss regelbundenhet uppdateras och har därför en versionshantering.

Bakgrund

I Stockholms stads miljöprogram och handlingsplan för klimatanpassning (2022-2025) finns behovet av och kravet på att planera för skyfallsflöden beskrivet. Efterfrågan på mångfunktionalitet på stadens ytor lyfts där fram. Det uttrycks ett behov av att nyttja ytor för samordnad hantering av dagvatten och skyfall samtidigt som andra behov tillgodoses där det är möjligt i form av rekreation, ekologi och estetik.

Detta PM är ett resultat av arbete med aktivitet 10¹ och 12² i handlingsplanen för klimatanpassning (2022-2025). Aktiviteterna lyfter behovet av en tydlig ansvarsfördelning och välförankrade anläggningstyper för att staden ska kunna bedriva ett effektivt arbete med planering-, byggande och förvaltning av dagvatten- och skyfallsanläggningar.

¹ Aktivitet 10 Ansvarsfördelning för skyfalls- och dagvattenåtgärder

² Aktivitet 12 Metodutveckling av mångfunktionella skyfalls- och dagvattenåtgärder

Arbetet med ansvar men även metodik för samordnade DoS-anläggningar har gjorts i samarbete mellan Trafikkontoret, Stadsdelsförvaltningar, Exploateringskontoret och Stockholm Vatten och Avfall. Arbetet har letts av Stockholm Vatten och Avfall och Stadsdelsförvaltningarna har representerats av Järva, Kungsholmen och Norra innerstaden samt Hägersten/Älvsjö stadsdelsförvaltningar.

Utgångspunkter

Behovet av detta PM grundar sig i att det inte sedan tidigare finns någon inom staden som har ansvaret att äga och förvalta skyfallsanläggningar.

En förutsättning för ansvarsfördelningen är att VA-huvudmannen har ett juridiskt ansvar för dagvatten (se definition som används i detta PM), som är en del i dessa samordnade anläggningar. Stockholm Vatten och Avfall är på så sätt en part i ansvarsfördelningen medan olika delar av staden utgör andra.

Utgångspunkten är att ansvaret i möjligaste mån ska följa de ansvar som andra typer av ytor och anläggningar i stadsmiljön gör. Den som har mest nytta av åtgärden respektive den som har rådighet över marken där lösningen lokaliseras, är två aspekter som bör ligga till grund för lämplighet att ansvara för förvaltning. Med nytta av åtgärden avses här inte av skyfallsomhändertagandet utan utformningen av ytan som finns tillgänglig då det inte faller skyfall. VA-huvudmannens behov av rådighet över den allmänna VA-anläggningen är en annan viktig aspekt.

Begränsningar avseende finansiering

Då ansvaret inte funnits sedan tidigare finns heller ingen finansieringsform på plats inom staden. Detta kommer att behövas.

VA-huvudmannens verksamhet finansieras huvudsakligen genom avgiftsuttag i form av VA-taxa. Det finns en tydlig begränsning i vad som får finansieras av VA-taxan och gränsen går vid dimensionerande flöde. Se vidare under Juridiska förutsättningar.

Stadens Markförvaltares verksamhet finansieras huvudsakligen genom fördelning av den kommunala budgeten som i grunden är skattebaserad. Aktuella markförvaltare, Trafikkontoret och Stadsdelsförvaltningarna, har i nuläget inte ansvar för denna form av drift- och underhåll och därmed är finansieringen för denna typ av insats i nuläget en begränsning.

Inte heller återställande arbete och förnyelse/reinvesteringar efter inträffat skyfall har i nuläget en självklar finansieringsform.

Innan övervägande av samordnad anläggning

I samband med initierandet av projekt görs en bedömning av ny bebyggelses lämplighet (enligt PBL. Kap 2 5§). I det skedet ska förutsättningar men även kostnader för att omhänderta dag- och skyfallsvatten studeras. Detta görs för att området ska stå väl rustat för

framtida klimatförändringar men även då fördyrande omständigheter, med avseende på dagvattenomhändertagandet, kan bli helt avgörande för om området kan bebyggas. Valet att anlägga en samordnad DoS-anläggning kommer på många platser vara en bra lösning men motverkar sällan kostnadsdrivande förutsättningar. Endast de platser i staden där dagvatten- och skyfallshanteringen kan lösas med rimliga medel och där det finns en marginal för framtiden ska vara aktuella.

Valet att anlägga en samordnad DoS-anläggning kommer i nästa steg.

Förutsättningar för val av samordnad anläggning

Valet att hantera dag- och skyfallsvatten i samordnade anläggningar görs i de fall en funktion behövs både för hanteringen av dagvatten och skyfall, men ytan inte räcker till för separat hantering och/eller då valet utgör det mest hållbara alternativet för staden i sin helhet. För magasinerande anläggningar, som detta PM har som utgångspunkt, ska funktionen för dagvatten vara fördröjning och/eller i särskilda fall rening.

Hanteringen kan innebära behov av kompromiss med avseende på vissa intressen och mål, vilket gör det viktigt att valet att anlägga samordnad anläggning, liksom valet av anläggningsslag, väl avvägas och motiveras. Som stöd för det senare ska framtiden viktningssmatris, på stadens dagvattenwebb, användas.

Avgränsning

Anläggningsslag som utgångspunkt

Detta PM har haft sin utgångspunkt i tre större anläggningsslag som fungerar magasinerande och ofta blir aktuella för dialog mellan ansvariga parter i samband med exploateringar.

Liknande anläggningsslag kan behövas i befintlig miljö men där kan det även bli aktuellt med mindre och mer platsspecifika lösningar. I den mån PM:ets principer är applicerbara på andra anläggningsslag bör de användas.

Transporterande system beskrivs inte i detta PM men kommer att byggas samordnade. Dessa behöver studeras närmare. Detsamma kan även gälla andra anläggningsslag.

Dagvatten på allmän VA-anläggning samordnat med skyfallsvatten

Detta PM har sin utgångspunkt i den typ av anläggningar där samordning görs mellan allmän VA-anläggning och skyfallsanläggning. I dessa fall finansieras dagvattendelen naturligt av VA-taxan. Denna typ av anläggningar blir oftast aktuella nedströms en samlad bebyggelse där VA-

huvudmannen ansvarar för vidare avledningen och vid behov rening av dagvattnet, med hjälp av allmän VA-anläggning.

I de fall enbart dagvatten avvattnat från allmän platsmark leds till en anläggning för skyfallsomhändertagande kommer detta inte betecknas som en samordnad anläggning. Det kommer att betecknas som en ren skyfallsanläggning och ansvaret fördelas utifrån det.

Anläggningar skapade som samordnade

De förutsättningar och ansvarsgränser som beskrivs i detta PM gäller vid nyetablering av samordnade anläggningar. Det blir oftast svårt, och är därför heller inte meningen att, i efterhand omdefiniera befintliga anläggningar från antingen skyfall eller dagvatten till samordnade DoS-anläggningar. För att detta ska hållas isär framgent blir dokumentationen av stadens samordnade DoS-anläggningar viktig.

Begrepp

Staden – Stockholms kommun, används i detta PM i text där ansvarig förvaltning (i detta fall Trafikkontoret, Exploateringskontoret, Idrottsförvaltningen eller Stadsdelsförvaltningen) kan variera.

Markförvaltare – Den part som förvaltar och har rådighet över marken. För allmän plats ansvarar Trafikkontoret för stads- och gatumiljö samt vissa parker, samt Stadsdelsförvaltningarna för restererade parkmark och planteringar i gaturummet (träd undantaget).

VA-huvudmannen – Den som äger och förvaltar den allmänna VA-anläggningen. I Stockholm, Stockholm Vatten och Avfall.

Allmän VA-anläggning – En VA-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt Lagen om Allmänna vattentjänster. Ägs och förvaltas av VA-huvudmannen, i Stockholm: SVOA.

Avvattning – innebär uppsamling och bortförande av regnvatten från en yta. För dagvatten i staden innebär det oftast transport fram till avledande system. Fastighetsägare och allmän platsmarkägare ansvarar för avvattning av sin egen yta.

Avledning – Borttransport av samlat dagvatten, i staden nästan alltid i en allmän VA-anläggning. I staden utgörs detta av en kombination av vatten från allmän platsmark och kvartersmark.

Dagvatten – Används i detta PM som begrepp för upp till VA-huvudmannens dimensionerande regn, utöver nedanstående.

Enligt Stockholms stads dagvattenstrategi: Ytavrinnande regn- och smältvatten från exploaterade områden * som når recipient eller reningsverk via hårdgjorda ytor, genomsläpplig mark, diken och/eller VA-anläggning.

* I exploaterade områden ingår inte åkermark och skogsmark

Förslag i SOU 2023:72: Regn- eller smältvatten som inte tränger ned i marken eller som avrinner på markyta eller konstruktion.

Dimensionerande flöde – Ett sannolikt flöde, baserat på regnstatistik, för vilket den allmänna VA-anläggningen planeras. Enligt domstolspraxis 10-årsflöde medan nytillkommande bebyggelse rekommenderas dimensioneras för 10-30 årsflöde beroende på platsens förutsättningar.

Skyfall – Används i detta PM som begrepp för allt som överstiger VA-huvudmannens dimensionerande regn.

Förnyelse/Reinvestering – Förnyelse används som begrepp inom Stockholm Vatten och Avfall medan reinvestering används inom staden. Det inbegriper större åtgärder som inte ryms inom drift- och

underhållsbudget utan innebär en ny investeringskostnad. Exempelvis reparationer, större underhållsarbeten

Skattekollektivet - En grupp av individer eller enheter som tillsammans bär och delar på skattebördan. Skatterna samlas in och används för att finansiera offentliga tjänster och välfärd. I detta fall inom Kommunen.

Taxekollektivet - En grupp som betalar avgifter eller taxa för en specifik tjänst eller nytta, ofta där avgiften är kopplad direkt till den faktiska användningen eller nyttan. I detta fall VA-tjänst.

Uttryck specifika för detta PM

Samordnad dagvatten- och skyfallsanläggning – Anläggning inom vilken dag- och skyfallsvatten hanteras samordnat och där dagvattendelen utgör en del av den allmänna VA-anläggningen. Inkluderar olika former av anläggningar; delbar, odelbar respektive även samlokaliserad. Den senare har i detta PM inte använts.

Samordnade dag- och skyfallsanläggningar kan bestå i enbart en odelbar anläggning (underjordiskt magasin) eller en delbar anläggning (torr damm/torg). En delbar anläggning kan även bestå i en kombination av mindre delbara och/eller odelbara anläggningsdelar.

Delbar anläggning – Begreppet används i detta PM som samlingsnamn för samordnade dagvatten- och skyfallsanläggningar inom vilka dag- och skyfallsvatten kommer att blandas men där ägandeskapet, liksom drift-, underhåll och förnyelse/reinvestering, går att hålla isär för ingående delar i anläggningen. Exempelvis delar i en torr damm eller damm för dagvatten och skyfall.

Odelbar anläggning- Begreppet används i detta PM som samlingsnamn för de samordnade dagvatten- och skyfallsanläggningar inom vilka dag- och skyfallsvatten kommer att blandas och ägandeskapet, liksom drift-, underhåll och förnyelse/reinvestering, inte går att hållas separat för ingående delar i anläggningen. Exempelvis underjordiskt magasin för dagvatten och skyfall.

Samlokaliserade dagvatten- och skyfallsanläggning – I de fall dagvattenanläggning och skyfallsanläggning placeras inom samma yta men dag- och skyfallsvatten blandas inte förrän det samordnas i nedströms avledning. Exempelvis torr damm för skyfall med underliggande magasin för dagvatten.

Juridiska förutsättningar

Nedan beskrivs relevanta juridiska förutsättningar som utgångspunkt för ansvar kring samordnade dagvatten- och skyfallsanläggningar.

Stadens rättsliga skyldigheter för omhändertagande av dagvatten finns främst i lagen om allmänna vattentjänster (LAV) men frågan finns även i miljöbalken och plan- och bygglagen.

Stadens rättsliga skyldigheter avseende skyfallsvatten finns i plan- och bygglagen men även i lagstiftning kring risk och beredskap.

VA-huvudmannen

Inom verksamhetsområdet för den allmänna dagvattenanläggningen ansvarar VA-huvudmannen enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) för att ordna en anläggning som avleder och tar omhand dagvatten från fastigheter och allmän platsmark. VA-huvudmannens ansvar för avledning av dagvatten är dock inte obegränsat. Enligt LAV ansvarar VA-huvudmannen för att den allmänna dagvattenanläggningen uppfyller skäligen anspråk på säkerhet. I praxis har det tolkats som att säkerhetskravet är uppfyllt när VA-huvudmannen dimensionerat anläggningen enligt Svenskt Vattens dimensioneringsanvisningar, om omständigheterna i det enskilda fallet inte föranleder en annan bedömning. Enligt praxis ska dessutom ett funktionskrav uppfyllas; anläggningen anses vara tillräckligt säker om de mest utsatta fastigheterna statistiskt sett inte löper risk att drabbas av översvämningar oftare än vart tionde år.

Eftersom Svenskt Vattens dimensioneringsanvisningar uppdaterats över tid så kan dimensioneringen av den allmänna dagvattenanläggningen variera beroende på när den är anlagd. VA-huvudmannen styrs för närvarande av domstolspraxis som innebär att anläggningen ska planeras för 10-års regn. Det tillsammans med rekommenderade tillägg och klimatfaktor utgör marginal för framtida väderscenarios i staden.

Enligt LAV får de va-avgifter som regleras i lagen och som framgår av va-taxan enbart omfatta kostnader som anses vara nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen. Det innebär att VA-huvudmannen är förhindrad att låta kostnader som ligger utanför huvudmannens skyldigheter enligt LAV belasta va-taxan. Avgiftsuttaget genom VA-taxa baseras på en striktare, självkostnadsprincip. Det är därför av stor vikt att hålla isär vilka delar som får finansieras av taxekollektivet, resp. bör finansieras av skattekollektivet. Det är däremot alltid tillåtet, utan begränsningar, att tillskjuta medel från skattekollektivet till taxekollektivet.

Av LAV, ABVA (Allmänna bestämmelser VA) samt bolagsordningen för Stockholm Vatten AB framgår att det är Stockholm Vatten AB som är VA-huvudman i Stockholms kommun och som äger den allmänna va-anläggningen.

Kommunen

Enligt plan- och bygglagen (2010:900) (PBL) ansvarar kommunen för planläggningen av mark och vatten och ska i planeringen ta hänsyn till översvämningsrisker och hantering av skyfall. PBL ger Länsstyrelsen rätt att upphäva kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan om beslutet kan antas innebära att en bebyggelse blir olämplig i förhållande till risken för översvämning.

Länsstyrelsen i Stockholm har preciserat lokaliseringskravet från PBL genom framtagande av *Rekommendationer för hantering av översvämning till följd av skyfall* (Löpnnummer: Fakta 2018:5, diarienummer: 408-9051-2018). Kommunen behöver visa att följande rekommendationer uppfylls i samband med planläggning:

- Ny bebyggelse planeras så att den inte tar skada eller orsakar skada vid en översvämning från minst ett 100-årsregn.
- Risken för översvämning från ett 100-årsregn bedöms i detaljplan och eventuella skyddsåtgärder säkerställs.
- Samhällsviktig verksamhet ges en högre säkerhetsnivå och planeras så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning.
- Framkomligheten till och från planområdet bedöms och ska vid behov säkerställas.

En kommun måste även ha beredskap för olyckor, vilket skyfall, värmeböljor, ras och skred betecknas som i lagens mening. Detta regleras bland annat i lagen om skydd mot olyckor (2003:778), LSO. Av 3 kap 1 och 3 §§ LSO framgår bland annat att kommunen för att skydda människors liv och hälsa, egendom och miljön ska verka för att åstadkomma skydd mot olyckor och att kommunen ska ha ett handlingsprogram för denna förebyggande verksamhet. Kommunen har även i egenskap av huvudman för allmän plats ansvar för avvattning av de allmänna platserna. Fastighetsägare ansvarar för avvattningen av sina fastigheter.

Ansvarsfördelning

Anläggningsägare

Detta avsnitts ansvars illustreras även i skisser i Bilaga 2.

Delbar anläggning

I delbar samordnad DoS-anläggning äger VA-huvudmannen de anläggningsdelar som hanterar dagvatten.

Staden äger de anläggningsdelar som hanterar skyfall och markförvaltaren på den aktuella ytan har ett förvaltningsansvar.

För ingående mindre odelbara anläggningsdelar se under odelbar anläggning.

Ägandeskapet av en anläggnings grundförstärkning är delat mellan VA-huvudmannen och staden. Den ekonomiska fördelningen framgår nedan.

Odelbar anläggning

För odelbar anläggning/anläggningsdel som fyller en uttalad funktion för den allmänna dagvattenhanteringen blir VA-huvudmannen anläggningsägare. Det gäller även grundförstärkningen av anläggningen. Den ekonomiska fördelningen framgår nedan.

Övrigt

De delar som tillförts anläggningen för att bidra till en samordnad ytas estetiska och/eller rekreativa syften är stadens och markförvaltarens att förvalta. Eventuella förstärkningar för nämnda delar, exempelvis bro- eller parkbänkskonstruktioner följer samma fördelning (jfr grundförstärkning av anläggningen som helhet).

Staden äger tillfartsvägar och de förvaltas av markförvaltaren på platsen.

Investering

Delbar anläggning

I delbar samordnad anläggning finansierar staden, Exploateringskontoret då det sker inom en exploatering, skyfallsdelen och VA-huvudmannen dagvattendelen. För ingående mindre odelbara anläggningsdelar som exempelvis samordnade dagvatten- och skyfallsinlopp se under avsnitt odelbar anläggning.

Finansiering av grundförstärkning fördelas mellan staden och VA-huvudmannen. En procentsats ska räknas fram baserat på respektive parts behov, vattenvolym. I de fall nyttan är svårare att fördela bör kostnaden delas jämnt mellan parterna.

Odelbar anläggning

Odelbara anläggningar/anläggningsdelar som fyller en uttalad funktion för den allmänna dagvattenhanteringen finansieras av VA-huvudmannen och staden kompenserar ekonomiskt. Den ekonomiska kompensationen bör motsvara en skälig fördelning av avskrivning och räntor på anskaffningsvärdet samt ersättning för drift-, underhåll och förnyelse/reinvestering (se vidare nedan).

För mindre odelbara anläggningsdelar, exempelvis i en delbar anläggning, fördelas kostnaden om utökandet till att omfatta skyfall innebär en merkostnad.

En skälig fördelning av avskrivning och räntor ska baseras på en procentuell fördelning med utgångspunkt i de vattenvolymer som anläggningen är byggd för att hantera. Dvs. volym för dagvatten respektive skyfall.

Extra förstärkningar eller särskilda inloppslösningar för att hantera skyfallsflöden läggs ovanpå den procentuella fördelningen i syfte att inte belasta VA-kollektivet, liksom att exempelvis sedimentationsbrunn eller motsvarande enbart för normalflöde tillfaller VA-huvudmannen extra.

Finansiering av grundförstärkning för en odelbar anläggning följer samma form som anläggningen som helhet och ersättningen från staden baseras på vattenvolym.

Förnyelse/reinvestering

Delbar anläggning

Reinvestering-/Förnyelseansvaret följer av ägandeskapet eller för markförvaltaren av förvaltaransvaret, vilket gör att den del som är till för dagvatten åligger va-huvudmannen att genomföra och bekosta och skyfallsdelen markförvaltaren. Detta gäller oavsett överenskommelser mellan parterna om drift- och underhåll.

Reinvestering-/förnyelseansvaret för grundförstärkning fördelas på samma sätt som investeringen men mellan VA-huvudman och markförvaltare.

Odelbar anläggning

Reinvestering/förnyelse i odelbara anläggningar, inklusive grundförstärkningen, fördelas samt hanteras på samma sätt som investeringar.

Drift- och underhåll

I detta PM beskrivs vem som ansvarar för drift- och underhåll men vad detta innebär, dvs. vilka moment det omfattar, ska preciseras i anläggningsspecifik drift- och underhållsplan. Som stöd kan stadens drift- och underhållsmatris användas.

Delbar anläggning– grundläggande ansvarsfördelning

VA-huvudmannen ansvarar för drift- och underhåll på dagvattendelar om inget annat anges.

Markförvaltaren ansvarar för drift- och underhåll på skyfallsdelar om inget annat anges.

Delbar anläggning – tjänster mellan förvaltande parter

VA-huvudmannen sköter rena skyfallsinlopp respektive bräddutlopp under mark mot ersättning från markförvaltaren i de fall arbetet innebär en merkostnad.

I samordnade ytliga dagvatten- och skyfallsanläggningar där dagvatten ska transporteras alternativt stundtals stå på ytan, exempelvis i torr damm, åtar sig markförvaltaren att även sköta den delen av ytan. Detta görs med samma eller efter behov med något större frekvens och noggrannhet som för övriga ytan, utan ersättning från VA-huvudmannen.

Odelbar anläggning – grundläggande ansvarsfördelning

I odelbara anläggningar, tar VA-huvudmannen ansvar för drift- och underhåll. Staden ersätter löpande VA-huvudmannen för den merkostnad det innebär. Storleken på skälig ersättning för drift- och underhåll ska fastslås i ett anläggningsspecifikt avtal mellan VA-huvudmannen och staden.

En skälig ersättning bör inte grunda sig på samma princip som investeringskostnaden, utan på det merarbete som det ger VA-huvudmannen att sköta en större anläggning med exempelvis annan form av intag till anläggningen och större yta för sedimenttömning. Det tillkommer en administrativ procentsats. För återställande efter skyfall se under den rubriken.

För enskilda mindre odelbara anläggningsdelar i en samordnad anläggning, exempelvis in- eller utlopp, sköter VA-huvudmannen drift- och underhåll. Ersättning utgår till VA-huvudmannen i de fall detta arbete innebär en merkostnad.

Återställande efter skyfall

Ansvar vid återställande

Återställande som omfattar:

- normalt men mer intensifierat drift- och underhållsarbete exempelvis skräpplockning, återplantering av gräs och dylikt liksom
- större insatser som återuppbyggnad av anläggningsdelar som gått sönder eller mer omfattande sanering, exempelvis förstörd växtlighet eller behov av insamling och bortforsling av sediment

följer beskriven ansvarsfördelning vid normaldrift.

Ersättning till markförvaltare

Det merarbete och de kostnader som det innebär för markförvaltaren att återställa anläggningar efter en extrem väderhändelse kommer att behöva ersättas.

Ersättning till VA-huvudman för återställande av odelbar anläggning

För VA-huvudmannens kontroll och återställningsarbete, som avviker från normalt underhåll, i odelbara anläggningar utgår extra ersättning från staden. För mindre anläggningsdelar exempelvis inlopp, baseras ersättningen på samma procentsats som används för normal drift- och underhåll. För större odelbara anläggningar, exempelvis underjordiska magasin, baseras ersättningen för återställande istället på procentuell fördelning som använts vid investeringen.

Finansiering av återuppbyggnad vid förstörd dagvattendel

I de fall en dagvattendel i en samordnad anläggning blivit förstörd vid skyfall, trots att den planerats och av VA-huvudmannen godkänts som förstärkt för att hålla vid extremt väder, bekostar VA-huvudmannen återuppbyggnaden.

Däremot om anläggningen inte godkänts enligt ovan ska VA-huvudmannen ersättas med skattemedel för återuppbyggnad.

Vad en anläggning godkänts för ska framgå av det anläggningsspecifika drift- och underhållsavtalet.

Plan- och exploateringsprocessen

Grundläggande ansvarsfördelning

Exploateringskontoret ansvarar för planeringen av dagvatten- och skyfallshantering i samband med exploateringar. De ansvarar alltid för tidig planering (innan markanvisning). Exploateringskontoret ska involvera VA-huvudmannen, som har ett ansvar att möta stadens utbyggnadsplaner med planering för allmänt VA men även för att medvetandegöra staden i de fall det risker medföra tekniska svårigheter eller att det blir ekonomiskt mycket dyrt. Valet att göra en samordnad anläggning och val av anläggningslag ska göras i samråd mellan Exploateringskontoret och VA-huvudmannen i ett så tidigt skede som möjligt.

Markförvaltare har alltid ett ansvar att granska den anläggning de i nästa skede ska överta och sköta drift- och underhåll för. Det sker i samband med samråd, systemhandling och granskning. I nya anläggningslag som detta PM avser blir detta särskilt viktigt och även tidigare förankring är önskvärd.

Respektive part ansvarar även för att identifiera, tydliggöra och kommunicera behov av investerings- och driftbudget i sina respektive budgetprocesser. SVOA behöver säkerställa att särredovisning av anläggningar följer lagkrav (50§LAV).

Delbar anläggning

I delbara anläggningar ansvarar Exploateringskontoret för utredning, systemhandling, projektering och genomförande. Detta mot bakgrund av att dessa anläggningar ofta kräver ett stort mått av landskapsplanering, där staden har rådighet och önskemål, snarare än va-teknisk utformning, där VA-huvudmannen har kompetens. VA-huvudmannen ersätter staden för de delar som rör dagvattenflöden.

I delbara anläggningar ska VA-huvudmannen agera aktiv kravställare och ansvarar för behoven med avseende på fördröjning och/eller rening av dagvatten i utredning, systemhandling, projektering och genomförande. Detta för att säkerställa funktionen i va-anläggningen.

Det krävs en löpande och tydlig kommunikation och förankring med förvaltande del av organisationen hos både VA-huvudmannen anläggningsägare och platsens markförvaltare.

Odelbar anläggning

I odelbara anläggningar ansvarar Exploateringskontoret för utredning och genomförande.

I de fall en stor del av eller hela den samordnade anläggningen består i en odelbar anläggning ansvarar VA-huvudmannen för systemhandling och

projektering för hela den samordnade anläggningen men ersätts ekonomiskt av staden för det merarbete det innebär att planera även för skyfallsflöden. Exploateringskontoret agerar stadens aktiva kravställare och ansvarar för funktionen med avseende på de skyfallsflöden som ska hanteras i anläggningen.

I de fall en stor del av eller hela den samordnade anläggningen består i en odelbar anläggning, exempelvis fördröjningsyta efterföljt av ett underjordiskt magasin för dagvatten och skyfall, är Exploateringskontoret även delaktiga i systemhandling och projektering.

Vid användning

Avtal

För varje enskilt objekt i projekt behöver avtal skrivas avseende finansiering av utredningar respektive anläggandet, drift och underhåll. Det avses göras med hjälp av ledstångsmallar mellan Exploateringskontoret och VA-huvudmannen för delbara anläggningar. Dessa mallar finns i nuläget inte framarbetade. Sannolikt även för odelbara anläggningar men detta behöver studeras närmare.

Delbar anläggning

Det ska när det planeras för en delbar anläggning alltid tas fram ett Drift- och underhållsavtal, mellan staden (markförvaltaren) och VA-huvudmannen. Det görs med utgångspunkt i en avtalsmall och avtalet klargör, utöver drift och underhåll, ägande/förvaltningsansvar samt ansvar för förnyelse. Mall för detta behöver arbetas fram. Då staden och VA-huvudmannen avser utföra drift och underhåll åt varandra bör detta fastslås i det anläggningsspecifika avtalet, oavsett om det utgår ersättning eller inte. Detta för att i händelse av att skador uppstår till följd av bristfällig skötsel kunna ordna med ersättning.

Det ska även tas fram en drift- och underhållsbeskrivning för anläggningen, vilken i detalj beskriver arbetsmoment, frekvens på dessa samt ansvarig part. Som stöd kan stadens drift och underhållskalkyl för samordnade dagvatten- och skyfallsanläggningar användas. Mall för Drift- och underhållsbeskrivning behöver tas fram.

Odelbar anläggning

Det ska även för en odelbar anläggning tas fram ett Drift- och underhållsavtal, mellan staden (markförvaltaren) och VA-huvudmannen. Även detta avtal tas fram med utgångspunkt i en avtalsmall och avtalet klargör liksom för delbar anläggning drift och underhåll, förnyelse samt ägande. Här blir även den ersättning som staden löpande ska betala VA-huvudmannen en central del.

Samarbetsformen och grunden för denna betalning bör beskrivas på ett enhetligt sätt dit dessa anläggningsspecifika avtal pekar. Eventuellt i avtalsform. Formen för detta behöver studeras närmare.

Utvärdering

Frekvens och form av drift- och underhåll ska i de fall detta utförs åt annan part utvärderas efter för anläggningsslaget lämplig tid (två år om inget annat anges), för att säkerställa att det utförs tillräckligt för båda parter syften och därefter löpande vid lämpligt intervall eller vid valda tillfällen, t.ex. efter att skyfallsdelen aktiverats i samband med extrem

nederbörd. Utvärderingen bör göras baserat på anläggningens skick vid tidpunkten samt baserat på information i skötseldagböcker.

Samarbetsform odelbar anläggning

Odelbara samordnade DoS-anläggningar fyller funktion för två parter. Anläggningen ägs av och är en del i VA-huvudmannens anläggning. För att VA-huvudmannen ska ha möjlighet att sköta denna del av VA-anläggningen på likvärdigt sätt som övrig anläggning behöver den ingå som en del i bolagets ordinarie förvaltningsarbete. För att detta ska vara möjligt behöver VA-huvudmannen ha förtroendet och full rådighet att avgöra vilken drift-, underhåll och reinvestering anläggningen är i behov av. Det förstnämnda ska följa den drift- och underhållsplan som har upprättats men om behov av justeringar uppstår har VA-huvudmannen rätt att åtgärda detta och ta betalt för detsamma. Detta är även en förutsättning för att VA-huvudmannen ska känna en trygghet i att agera verksamhetsutövare för anläggningen.

VA-huvudmannen får däremot inte, utan avstämning med staden och tydliga motiv, ändra på skyfallsdelens ursprungliga funktion och dimensionering.

Staden behöver få en flerårig samt årlig budget för dessa anläggningar att förhålla sig till och att budgetera för.

Hur staden ska lösa i de fall oförutsägbara händelser inträffar, exempelvis skyfallshändelse, som medför oväntade kostnader behöver studeras ytterligare.

Dokumentation

De skyfallsanläggningar som byggs i staden ska dokumenteras. Eftersom det inte är en part som ansvarar för alla anläggningar behövs en stadsövergripande lösning för detta.

Trafikkontoret ska tillhandahålla en kart- och dokumentationstjänst som samlar alla skyfallsanläggningar och lösningar. Kartan ska även ha koppling till de dokument som beskriver anläggningen.

Den som bygger en åtgärd, i exploateringsprojekt eller i form av investering i befintlig miljö, ska upprätta dokumentation kring anläggningen. I detta ingår de avtal som ska finnas för respektive anläggning. Dokumentationen ska följa en enhetliggörande rutin. Trafikkontoret i samarbete med de som kommer att ansvara för att dokumentera bör arbeta fram denna rutin.

Ansvarig för förvaltning av anläggningen eller del av anläggningen ansvarar för att sköta och rapportera in uppdateringar alternativt kompletteringar av informationen.

Bilaga 1 – Tabell över ägande/förvaltningsansvar, normal drift och underhåll samt efter skyfall

I tabellerna nedan listas vanliga anläggningsdelar som inte alla alltid behöver ingå i respektive anläggningsslag. Det är exempel som valts ut i syfte att tydliggöra detta PM:s principer avseende ansvarsfördelning.

I tabellen listas Ägare/förvaltningsansvar, normal drift- och underhåll samt efter skyfall. Ägare motsvarar även den part som står för investering. Att ägare delats upp på även förvaltningsansvarig är då staden för sina anläggningsdelar har en part som är bokföringsmässig ägare men en annan part som förvaltar anläggningen. I detta avseende är det markförvaltaren som är central och därför skrivs ut som ”stadens alternativ till ägare”. Skiljelinjen mellan staden och VA-huvudmannen är genom det oförändrad. VA-huvudmannen, Stockholm Vatten och Avfall, benämns i tabell och illustrationer SVOA.

Rubriken ”efter skyfall” motsvarar återställandet efter skyfall och inkluderar både drift och i de fall det blir relevant förnyelse/reinvestering.

Framarbetad ansvarsfördelning gäller för Samordnad dagvatten- och skyfallsanläggning – Anläggning inom vilken dag- och skyfallsvatten hanteras samordnat och där dagvattendelen utgör en del av den allmänna VA-anläggningen.

Torr damm

Anläggningsdel	Ägare/Förvaltnings Ansvarig	Normal drift- och underhåll	Efter skyfall
Inlopp o utlopp - dagvatten respektive samordnat med skyfall	SVOA -men se angående ersättning av staden för skyfallsdel	SVOA för dagvatten och även då samordnat för skyfall mot ersättning från staden då arbetet innebär en merkostnad. I en del fall kan det vara relevant att markförvaltare städar när ändå är på plats. Tex om kupolbrunn mitt i ytan.	SVOA kontrollerar och rensar efter behov även efter skyfall. Ersättning följer samma princip som valts för drift vid normalflöde.
Inlopp skyfall	markförvaltare.	Markförvaltare om ovan mark. SVOA då dessa inlopp är under mark mot ersättning från staden då arbetet innebär en merkostnad.	Markförvaltare om ovan mark. SVOA om underjordiska inlopp efter skyfall mot ersättning.
bräddutlopp skyfall	markförvaltare Om bräddutlopp ovan mark som är enbart för flöde större än dimensionerande	Se skyfallsinlopp under respektive över mark.	Se skyfallsinlopp - under respektive över mark.
Dike, ränna eller översvämningsyta för dagvatten - på torg eller i park	SVOA	Markförvaltare med överenskommen frekvens och noggrannhet utan ersättning från SVOA. Svoa står för förnyelse	Tas omhand av markförvaltare utan ersättning från SVOA.

Grönyta eller torgyta - Översvämning vid skyfall (större än dimensionerande regn)	markförvaltare.	markförvaltare	markförvaltare
Växtlighet inom anläggningen - funktion trevnad	Markförvaltare	markförvaltare	markförvaltare
Rekreativa och estetiska inslag i anläggningen inklusive dess förstärkning	Markförvaltare	markförvaltare	markförvaltare

Damm med kringliggande översvämningsyta

Anläggningsdel	Ägare/Förvaltnings ansvarig	Normal drift- och underhåll	Efter skyfall
Fördelningsbrunn – dagvatten	SVOA	SVOA	SVOA
Försedimenterings- damm – dagvatten	SVOA	SVOA	SVOA - ersätts med skattemedel om blir förstört och inte planerats med skydd.
Inlopp och (brädd)utlopp - dagvatten respektive samordnat med skyfall	SVOA men se angående ersättning av staden för skyfallsdel	SVOA för bara dagvatten och då samordnat för skyfall mot ersättning från staden då arbetet innebär en merkostnad.	SVOA kontrollerar och rensar efter behov även efter skyfall. Ersättning följer samma fördelning som valts för drift vid normalflöde.
Dammvolym	SVOA	SVOA men markförvaltare krattlängd ut (likt vanliga avtal dammar)	SVOA - men ersätts med skattemedel om blir förstört och inte planerats med skydd.

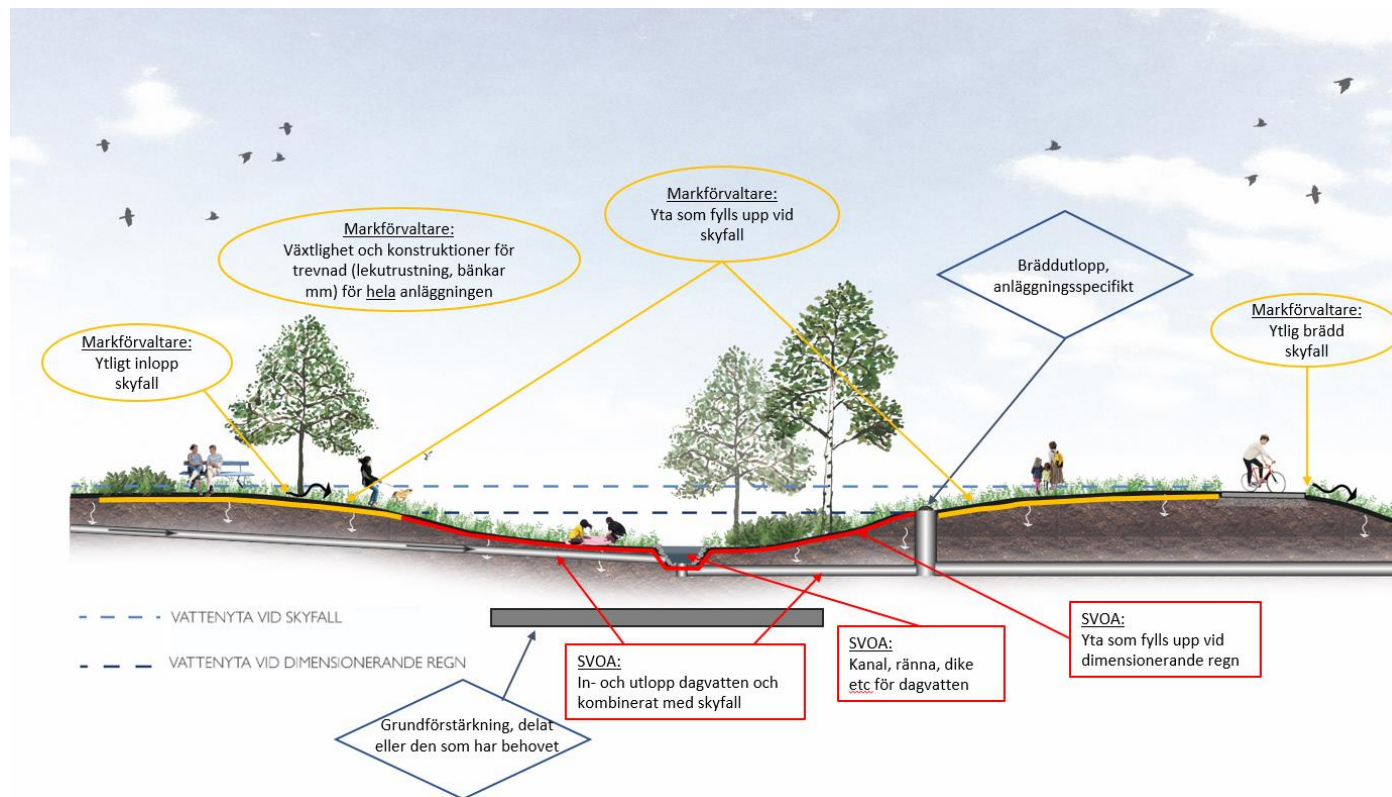
Inlopp skyfall	Markförvaltare	Markförvaltare om ovan mark. SVOA då dessa inlopp är under mark mot ersättning från staden då arbetet innebär en merkostnad.	Markförvaltare om ovan mark. SVOA om underjordiska inlopp mot ersättning från staden.
By pass – För större dagvattenflöde (ej större än dimensionerande flöde)	SVOA	SVOA	SVOA
Grönyta - Översvämning vid skyfall	Markförvaltare	Markförvaltare	Markförvaltare
Växtlighet i dagvattendamm -- funktion teknisk - rening	SVOA	SVOA	SVOA med eventuell ersättning från staden om något blivit förstört.
Växtlighet inom torrlagd del av anläggningen – funktion trevnad	Markförvaltare	Markförvaltare	Markförvaltare
Rekreativa och estetiska inslag i anläggningen inklusive dess förstärkning	Markförvaltare	Markförvaltare	Markförvaltare

Underjordiskt magasin

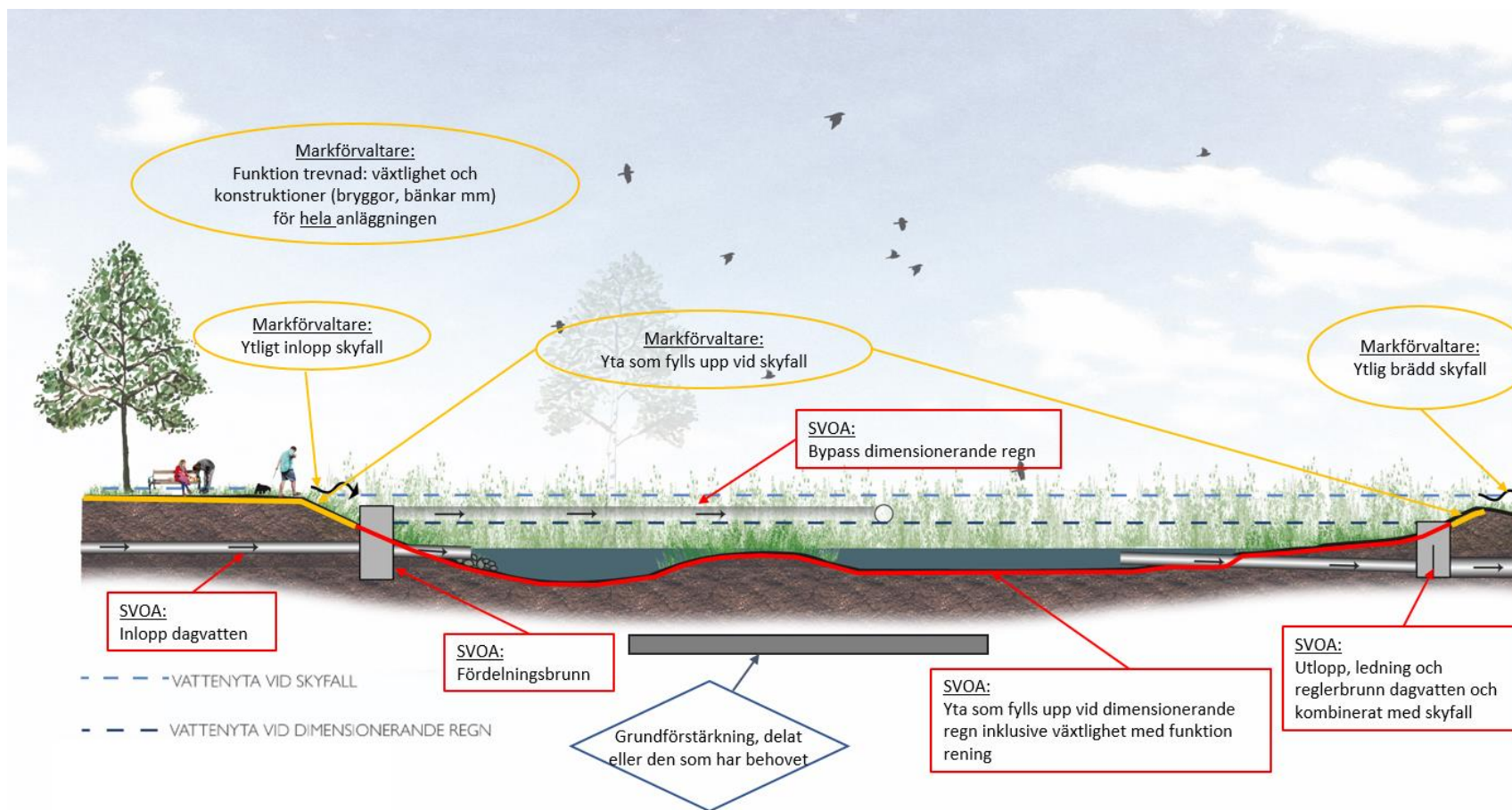
Anläggningsdel	Ägare/Förvaltnings ansvarig	Normal drift- och underhåll	Efter skyfall
Försedimentering- brunn dagvatten	SVOA	SVOA	SVOA
Fördröjningsyta skyfall	markförvaltare	Markförvaltare	Markförvaltare
Inlopp o utlopp - dagvatten respektive samordnat med skyfall	SVOA men ersätts av staden för skyfallsdel	SVOA	SVOA
Inlopp skyfall	markförvaltare	Markförvaltare om ovan mark. SVOA då dessa inlopp är under mark mot ersättning från staden då arbetet innebär en merkostnad.	Markförvaltare om ovan mark. SVOA kontrollerar och rensar underjordiska inlopp efter kraftig nederbörd mot ersättning från staden.
Bräddutlopp skyfall (om annat än för dagvatten)	markförvaltare	Se skyfallsinlopp under respektive över mark.	Se skyfallsinlopp - under respektive över mark.
Magasinet	SVOA men ersätts av staden för skyfallsdel	SVOA mot ersättning från staden	SVOA mot ersättning från staden

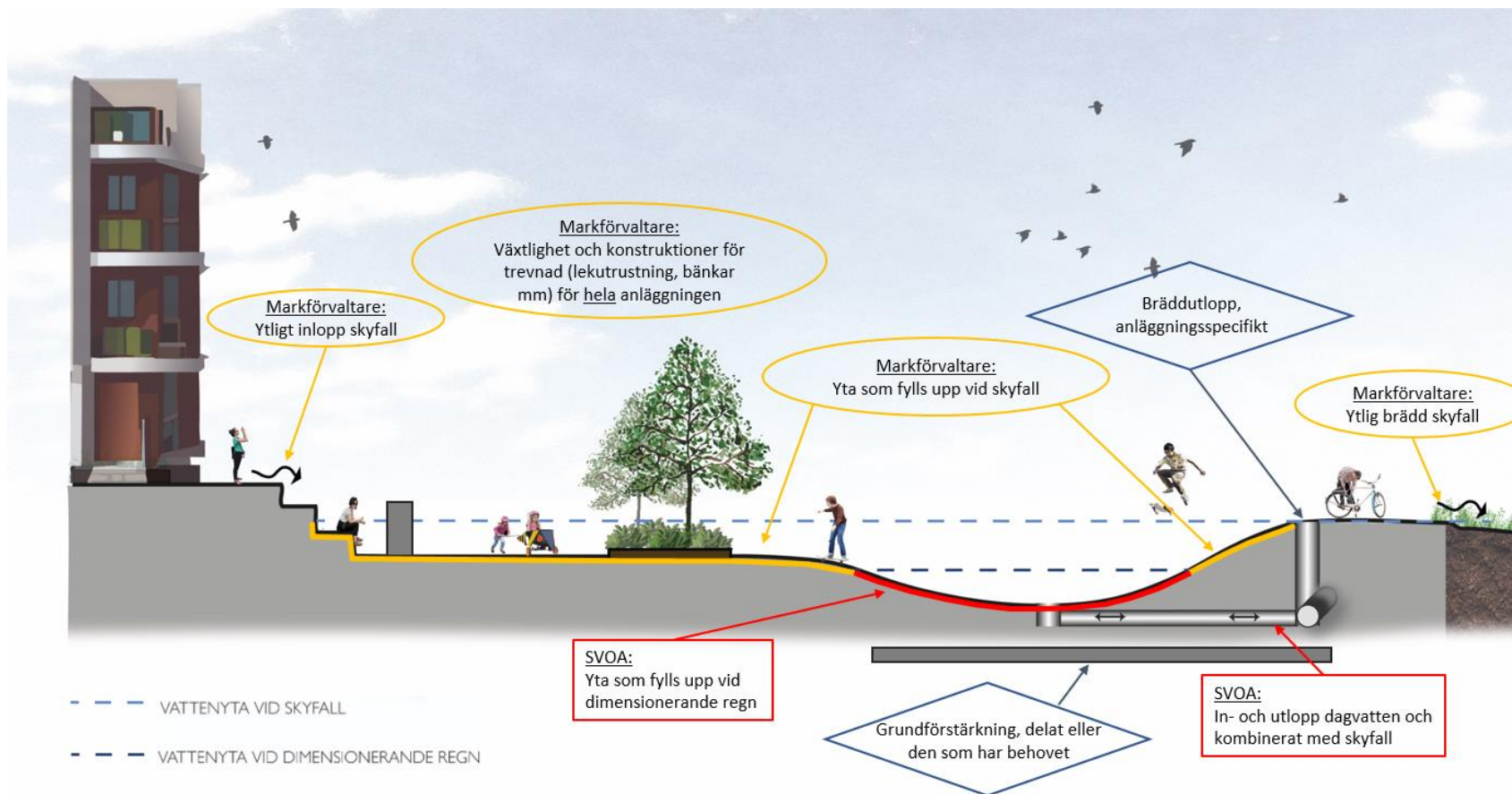
Bilaga 2 – Illustrationer som redogör för ansvarsfördelning - ägande/förvaltningsansvar

Torr damm

Damm med kringliggande översvämningssyta

Underjordiskt magasin

